

*Галина ШЕВЦІВ
(Дрогобич)*

МАРК ЯКОВИЧ ГОЛЬБЕРГ ПРО ПОЕЗІЮ І ПРАВДУ ЖИТТЯ. СПОГАДИ ПРО НАСТАВНИКА

УДК 82.09(477)(092)''19/20''

Я не була студенткою Марка Яковича, свого часу навчалася на факультеті іноземних мов. Мені не пощастило бути колегою і працювати поруч з цим знаним науковцем – ми працювали на різних факультетах. Але є в моїй біографії один невеликий епізод, який дає мені можливість сьогодні з гордістю також назвати себе ученицею цього великого науковця та викладача.

Коли Марк Якович дізнався про тему моєї дисертації («Поезія і правда»: автобіографічний дискурс Гете в контексті європейської традиції та новаторства), він по-справжньому нею зацікавився і через мого наукового керівника запросив мене на наукову розмову. Я, звісно, багато чула, знала про цього відомого професора, але особисто знайомими ми тоді ще не були. Дуже добре пам'ятаю день, коли вперше йшла на зустріч з Марком Яковича. У голові крутилися різні дати, періоди, класифікації, численні назви книг та їхні герої. Я дуже боялася щось важливе забути, переплутати, боялася якогось незручного запитання від професора, оскільки базова освіта в мене була дещо інша, боялася його великої ерудиції та строгості. І так, долаючи в собі страх, уперше піднімалася сходами до помешкання Марка Яковича... Сьогодні я з великою пошаною і щирою вдячністю згадую день нашого знайомства та подальшу плідну співпрацю з цим великим УЧИТЕЛЕМ, який підтримав мене на науковій дорозі. А найголовніше, вселив у мене віру та переконання, що я це зможу зробити, незважаючи на різні життєві виклики.

Тема моєї наукової праці була дуже близька Марку Яковичу, за плечима якого було вже багато пережитого і величезний літературознавчий та викладацький досвід. Саме тому йому було так цікаво розмірковувати про життя та заглиблюватися в спогади про нього. Марк Якович надзвичайно ретельно перечитував автобіографію Гете. Він читав одну-дві сторінки на день цієї непростой книги, а далі довго думав, аналізував, зіставляв художній твір з історичними фактами, пропускав все прочитане крізь свою пам'ять та свідомість. Професор дуже цікавився процесом пригадування,

особливостями (авто)біографічної пам'яті, (не)можливістю детального відтворення інформації через багато років, художнім домислом, процесом створення художньої автобіографії загалом. Особливо підкреслював важливість трьох рівнів автобіографічного зображення: 1) сьогодишнє „я”, 2) згадуване „я”, 3) адресат. Постійно проектував теорію на себе: чи міг би я? чи пам'ятаю я? чи написав би я?

Я не знаю, чи не писав Марк Якович у той час своїх мемуарів, я просто не насмілилась тоді про це в нього запитати. Але згадуючи сьогодні його величезне зацікавлення проблемою спогадів у літературі, я все більше схиляюся до думки, що в його домашньому архіві можуть бути й такі записи.

Ми говорили не лише про «Поезію і правду» Гете. Марк Якович навчав і настановляв: «Ти маєш знати всі твори Гете, якщо хочеш говорити про його автобіографію». І ми читали, радше – старанно читала я. Марк Якович завжди знаходив час, щоб освіжити в пам'яті той чи інший твір. Він ретельно готувався до кожної нашої розмови, робив необхідні нотатки, формулював питання. Своїм прикладом учив мене працювати з художнім твором і з критичною літературою. А потім ми обговорювали. Хотілося слухати й слухати його інтерпретації, ґрунтовні пояснення. Тим більше, що я тоді відчувала брак необхідних знань з теорії та історії літератури.

Але наші зустрічі пасивним слуханням не обмежувалися. Марк Якович спонукав до розмови, завжди хотів почути мою думку, особливо щодо оригінальних текстів, оскільки він читав усе в перекладі. Неабияк імпонувало мені дружньо-батьківське звертання на «ти», яке повертало мене в часи студентства, коли поруч – розумний, надійний УЧИТЕЛЬ, який завжди підкаже, порадить, пояснить.

Крім серйозних розмов про дискурс, жанр, стиль та їхні кореляції, Марк Якович завжди запитував мене про роботу, про сім'ю, про дітей, з ними він був знайомий по телефону. Мої сини й до сьогодні пам'ятають розмови з професором, коли він телефонував, а слухавку брав хтось із них. Умів пожартувати, розказати анекдот, а потім знову повертався до серйозної розмови про літературознавчі проблеми. І ми розмовляли про апології, листи, мемуари, щоденники, дорожні нотатки, літературні сповіді, шукали відповідь на питання: чому ж людина на схилі літ повертається до колись нею пережитого?

Марк Якович не дожив до дня захисту моєї дисертації. Але для мене було великою честю на знак глибокої поваги та вдячності згадати під час мого захисту в Донецькому національному університеті ім'я цієї світлої людини, УЧИТЕЛЯ, який залишив незабутній слід у моїй скромній науковій біографії.